

BOGANMELDELSER.

ARTHUR SALTER: *Recovery: The Second Effort.* 366 S., G. Bell, London 1932.

Sir Arthur Salter har i en halv Snes Aar været knyttet til Folkenes Forbund som Direktør for den økonomiske Afdeling. I denne Egenskab har han haft en enestaaende Lejlighed til at følge Verdens økonomiske Udvikling, og skønt ikke Økonom af Uddannelse har Salter gennem den foreliggende Bog vist en overlegen Beherskelse af de store økonomiske Problemer, af hvis Løsning Verdens Velfærd afhænger.

Bogen henvender sig ikke i første Række til Økonomerne; den er tværtimod skrevet for en bredere Offentlighed og indeholder som Følge deraf en Række for økonomisk trænede Læsere selvfølgelige Udredninger. Men Bogen har stor Værdi gennem Paavisningen af Sammenspillet mellem politiske og økonomiske Kræfter og gennem det Overblik, den giver; som Forfatteren selv udtrykker det, har det været hans Maal at tegne et Oversigtskort over det ufarbare Land, gennem hvilket Økonomiens Veje fører. Der findes tilstrækkelig mange Detaillkort, udarbejdet af Specialister og som oftest beregnet for en snæver Kreds af interesserede. Støttet til disse Arbejder giver Salters Bog Helhedsbilledet af, hvad der er sket, og peger paa Hovedretningen for den kommende Udvikling. Et Arbejde som det foreliggende kræver ikke blot megen Viden, men ogsaa og navnlig en højt udviklet Fremstillingsform, som Salters Bog helt igennem bærer Vidne om. I sin Art hører den utvivlsomt til de bedste Arbejder, der er fremkommet siden Krigen.

I det store og hele er Salters Synspunkter naturligt nok de samme, som Læsere af Folkeforbundets økonomiske Publikationer er fortrolige med. Men saaledes som de er fremsat — paa eget Ansvar og inden officielt Baand — virker de friskere og er ofte ledsaget af Begrundelser, som savnes i Aktstykkerne fra Genève. Skønt optimistisk i sit Grundsyn er

BOGANMELDELSER.

ARTHUR SALTER: *Recovery: The Second Effort.* 366 S., G. Bell, London 1932.

Sir Arthur Salter har i en halv Snes Aar været knyttet til Folkenes Forbund som Direktør for den økonomiske Afdeling. I denne Egenskab har han haft en enestaaende Lejlighed til at følge Verdens økonomiske Udvikling, og skønt ikke Økonom af Uddannelse har Salter gennem den foreliggende Bog vist en overlegen Beherskelse af de store økonomiske Problemer, af hvis Løsning Verdens Velfærd afhænger.

Bogen henvender sig ikke i første Række til Økonomerne; den er tværtimod skrevet for en bredere Offentlighed og indeholder som Følge deraf en Række for økonomisk trænede Læsere selvfølgelige Udredninger. Men Bogen har stor Værdi gennem Paavisningen af Sammenspillet mellem politiske og økonomiske Kræfter og gennem det Overblik, den giver; som Forfatteren selv udtrykker det, har det været hans Maal at tegne et Oversigtskort over det ufarbare Land, gennem hvilket Økonomiens Veje fører. Der findes tilstrækkelig mange Detaillkort, udarbejdet af Specialister og som oftest beregnet for en snæver Kreds af interesserede. Støttet til disse Arbejder giver Salters Bog Helhedsbilledet af, hvad der er sket, og peger paa Hovedretningen for den kommende Udvikling. Et Arbejde som det foreliggende kræver ikke blot megen Viden, men ogsaa og navnlig en højt udviklet Fremstillingsform, som Salters Bog helt igennem bærer Vidne om. I sin Art hører den utvivlsomt til de bedste Arbejder, der er fremkommet siden Krigen.

I det store og hele er Salters Synspunkter naturligt nok de samme, som Læsere af Folkeforbundets økonomiske Publikationer er fortrolige med. Men saaledes som de er fremsat — paa eget Ansvar og inden officielt Baand — virker de friskere og er ofte ledsaget af Begrundelser, som savnes i Aktstykkerne fra Genève. Skønt optimistisk i sit Grundsyn er

Forfatteren ikke bange for at fremdrage de talrige og meget alvorlige Hindringer, der stiller sig i Vejen for Verdens økonomiske Helbredelse. Men det tør siges, at hvis Salter ikke troede paa de opbyggende Kræfters endelige Sejr, var denne Bog ikke fremkommet.

Bogens fire Dele omhandler den øjeblikkelige økonomiske Stilling, de økonomiske og finansielle Reformmuligheder, den politiske Baggrund og visse positive Forslag til Krisens Afhjælpning. Penge og Kredit, Statsfinanser, Reparationer og Krigsgæld, Handelspolitik og Toldtarifer, industriel Organisation (Karteller), Statsindgreb i Erhvervslivet og den politiske Stabilitet er Hovedspørgsmaalene, alle behandlet ud fra et internationalt Synspunkt.

I sin Skildring af Udviklingen indtil Krisen gør Forfatteren med Rette opmærksom paa, hvor lidt Krigens materielle Ødelæggelser i Virkeligheden har betydet. Hvis det økonomiske System havde tilladt en fuld Udnyttelse af Verdens Produktionskapacitet, vilde det kun have været eet eller to Aar, inden Krigens materielle Tab var mere end indvundet. Selv under de herskende mangelfulde Forhold var Verdensproduktionen og -Forbruget pr. Individ højere i 1925 end i 1913. To Aar senere gjaldt det samme for det krigshærgede Europa alene, og i 1929 var Fremgangen saa øjensynlig, at Verden syntes i Færd med at naa en Produktionsstandard, som de færreste havde anset for mulig. Fattigdommen, som nu hjem søger Folkene, skyldes derfor ikke Produktionsmangler, men Brist i Organisationen, i Varefordelingen og det finansielle System. I den Omstændighed, at Krisen skyldes menneskelig Ufuldkommenhed modsat naturlige Hindringer, ser Forfatteren Haabet om Bedring i Fremtiden.

Efter Salters Opfattelse kan Krisen ikke opfattes blot som et Konjunkturfænomen. Som dybere liggende Aarsag til Krisens Langvarighed og Styrke nævnes først og fremmest den Halvhed, der har kendetegnet Staternes økonomiske Politik efter Krigen. Laissez-faire Systemet har været opgivet saa vidt, at det økonomiske Livs automatiske Tilpasning ikke længere har kunnet finde Sted, og Planøkonomien er paa den anden Side endnu ikke udviklet tilstrækkeligt til at erstatte „de frie Kræfters frie Spil“. Ved Siden af denne Brydning mellem to Systemer har den verdensøkonomiske Udvikling lidt under Mangelen paa internationalt Samarbejde. Det har været de enkelte Stater overladt at omgærde det økonomiske Liv med Foranstaltninger, hvis Virkninger naaede langt udover Lande-

grænserne. Staternes Handels- og Gældspolitik har ligesom Seddelbankernes Guldpolitik deres store Ansvar for de ulykkelige Tilstande. Hawley-Smoot Tariffen af 1930, der forhøjede U. S. A.s Toldbeskyttelse paa et Tidspunkt, da den øvrige Verdens Vareeksport til Amerika til Udligning af Gælden var mere paakrævet end nogensinde, anføres som et særligt grelt Eksempel paa en national Handling med uheldbringende internationale Virkninger.

Løsningen paa den første af disse fundamentale Vanskeligheder finder Forfatteren i en udvidet økonomisk Planlægning ved Regeringernes Samarbejde med økonomiske Raad. En Tilbagevenden til den liberale Økonomi er utænkelig, og Overgangen til det kommunistiske System anses for et blindt Eksperiment. Kun en gradvis udvidet Planlægning af den økonomiske Virksomhed, der koncentrerer sig ved Dannelse af Karteller m. v., giver Løfte om Bevarelsen af den individuelle Handfrihed og Foretagsomhed, der er Kærnen i det nuværende økonomiske Samfund.

Planlægningen bør imidlertid udstrækkes til at være international. Folkeforbundets økonomiske Organisation og den internationale Bank i udvidet Skikkelse vil kunne danne de naturlige Midtpunkter for den international-økonomiske Kontrol. Da det hidtil har været saaledes, at Statsmændene under internationale Forhandlinger mere har ladet sig lede af indrepolitisk-taktiske Hensyn end af økonomisk-saglige Overvejelser, vil Skabelsen af en fastere økonomisk Politik ved Oprettelsen af økonomiske Raad i de enkelte Lande antagelig forbedre Mulighederne for international økonomisk Samvirken.

Til Slut nogle Ord om de positive Forslag, Salter fremsætter til Overvindelse af Krisen. Kravet om Revision af Young-Planen er allerede opfyldt — Bogen er skrevet inden Lausanne-Konferencen —, og det paa en Maade, som er endnu mere tilfredsstillende, end Forfatteren har turdet regne med. Den anden og vanskeligere Del af det politiske Gældsspørgsmaal, U. S. A.s Krav paa Europa, venter derimod endnu paa en Løsning. Det næste Skridt maa blive Prisniveauets Forhøjelse til Niveauet i 1929. Salter appellerer til Guldlandene (U. S. A. og Frankrig) om at iværksætte en mild Inflation; Kreditudvidelse ledsaget af Toldsænkninger i disse Lande vil være de rette Midler til at bringe Prisniveauet i Vejret. Naar Priserne er stabiliserede paa 1929-Niveauet, maa man atter se at faa den internationale Kapitaloverførsel i Gang; Salter undervurderer ikke Vanskelighederne ved at overvinde den Mistillid til udenlandsk Kapitalanbringelse, der naturligt nok gør sig gæl-

dende i de kapitalrige Lande; det anbefales at benytte Folkeforbundets Mellekomst, hvortil dog maa bemærkes, at ikke mindst Folkeforbundslaanene til Sydøsteuropa har paaført Obligationsejerne svære Tab. Som den sidste og vigtigste Betingelse for et internationalt økonomisk Opsving anfører Forfatteren en politisk Afspænding, særlig paa Rustningsomraadet.

Forfatteren slutter med at udtale Forventningen om, at Nedgangen vil kunne standses og afløses af Opgang, inden vi naar den Afgrund, imod hvilken Verden styrer, saafremt Fornuften bukker under.

Kaj Müller.

J. H. CLAPHAM: *An Economic History of Modern Britain. I. The Early Railway Age 1820—1850. Second Edition.* (Cambridge 1930. 623 S.).
 II. *Free Trade and Steel 1850—1886.* (Cambridge 1932. 554 S.).

Første Del af ovennævnte Værk udkom oprindeligt 1926. Den anden kun lidet forandrede Udgave kom 1930. Nu da Fortsættelsen er udgivet, kan der formentlig her i Tidsskriftet være Grund til at anmelde ogsaa første Del og i det hele at omtale Claphams Forfatterskab. Professor Hechscher, der med Hensyn til økonomisk Historieskrivning er ret kræsen og kritisk (se hans Afhandling om Økonomi og Historie i Bogen „Økonomi och historia“ 1922) har i sin sidste Bog „Industrialismen“ kaldt første Del af Claphams her anmeldte Værk et grundlæggende Arbejde og anvendt det som Hovedkilde til Fremstilling af den industrielle Revolution i England. Og den nu foreliggende anden Del synes ikke at staa tilbage for Forgængeren.

Anmelderen blev først opmærksom paa Clapham gennem hans Bog „The Economic Development of France and Germany 1815—1914“, der udkom 1921. Ofte faar man bedst kastet Lys over Forholdene og Udviklingen i et Land af en Ud-lænding, naar denne, samtidig med at han altid har sit eget Lands Sammenligningsmaalestok parat, forstaa virkelig at trænge ind i det fremmede Lands Forhold. Claphams Bog om Englands to vigtigste Konkurrenter paa Europas Fastland viser disse Egenskaber hos sin Forfatter. Man giver sig ham trygt i Vold, ligesom man giver sig Brentano trygt i Vold, naar man skal forstaa det samme Tidsrum i Englands økonomiske Historie. For Resten spiller allerede i denne Bog Begrebet „Jernbanernes Tidsalder“ en betydelig Rolle for Clapham. F. Eks.